

УДК 336.027

Кувшинова Анастасія Борисівна
*Студент 3-го курсу, 2-га група, спеціальність «Облік і аудит»,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

Науковий керівник:
Безверхий Костянтин Вікторович
*кандидат економічних наук,
докторант кафедри обліку і оподаткування,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «РЕЗЕРВНИЙ КАПІТАЛ»

Kuvshinova A. B.
*“Kyiv National Economic Vadym Hetman University”
Student*

Bezverkhyy K.V.
*PhD in Economics
“Kyiv National Economic Vadym Hetman University”*

APPROACHES TO DEFINING ECONOMIC CONSCIOUSNESS «RESERVE CAPITAL»

ПОДХОДЫ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СУЩНОСТИ ПОНЯТИЯ «РЕЗЕРВНЫЙ КАПИТАЛ»

Анотація. Зроблено огляд і систематизацію визначень поняття «резервний капітал», наданих різними авторами за період з 2000 по 2016 рік. Проаналізовано динаміку публікаційної активності авторів з визначення поняття «резервний капітал» протягом цього періоду. Згідно з розрахунками найвища публікаційна активність з визначення поняття «резервний капітал» спостерігалась у 2015 році. Узагальнено та проаналізовано підходи до трактування поняття «резервний капітал». Запропоновано авторське бачення визначення економічної сутності поняття «резервний капітал».

Ключові слова: резервний капітал, сутність, поняття, підходи, динаміка, визначення

Анотация. Сделан обзор и систематизацию определений понятия «резервный капитал», предоставленных различными авторами за период с 2000 по 2016 год. Проанализирована динамика публикационной активности авторов по определению понятия «резервный капитал» в течение этого периода. Согласно расчетам самая высокая публикационная активность по определению понятия «резервный капитал» наблюдалась в 2015 году. Обобщены и проанализированы подходы к трактовке понятия «резервный капитал». Предложено авторское видение определения экономической сущности понятия «резервный капитал».

Ключевые слова: резервный капитал, сущность, понятие, подходы, динамика, определение

Abstract. The review and systematization of definitions of the concept of «reserve capital», provided by various authors for the period from 2000 to 2016, is made. The dynamics of publishing activity of authors on definition of «reserve capital» during this period is analyzed. According to calculations, the highest publishing activity in the definition of «reserve capital» was observed in 2015. The approaches to the interpretation of the concept of «reserve capital» are generalized and analyzed. The author's vision of the definition of the economic essence of the concept of «reserve capital» is proposed.

Keywords: Reserve Capital, Essence, Concept, Approaches, Dynamics, Definition.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В сучасних умовах господарювання для забезпечення успішного функціонування підприємств будь-яких організаційно-правових форм необхідно оперувати достовірною, своєчасною та релевантною інформацією про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів, а також про структуру та якість капіталу, вкладеного у господарську діяльність. Власне система бухгалтерського обліку виступає інформаційним фундаментом для надання необхідної інформації. Ускладнення умов господарювання вимагають перегляду методології обліку та розробки обґрунтованого поточного, перспективного плану розвитку з метою підвищення ефективності управління власним капіталом. Резервний капітал є важливою складовою власного капіталу будь-якого суб'єкта господарювання, адже його розмір у взаємозв'язку з іншими фінансово-економічними показниками вказує на ефективність управління підприємством. Отже, питання визначення економічної сутності поняття «резервний капітал» є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання визначення економічної сутності резервного капіталу в різний час розглядалися дослідниками в таких ракурсах:

а) як сума резервів, створених відповідно до діючого законодавства (Ареф'єва О.В., Бутинець Ю.Ф., Воськало Н.М., Кобилянська О.І., Лук'яненко І.І.) [1, с. 2; 3, с. 36; 5, с. 128; 13, с. 473; 15, с. 316].

б) як джерело покриття можливих або очікуваних витрат (Білуха М.Т., Воробйов Ю.М., Грабова Н.М., Дерій В.А., Дмитренко А.І., Свідерський Є.І., Соколов Я.В., Орлова В.М.) [2, с. 690; 4, с. 78; 6, с. 266; 8, с. 76; 9, с. 78; 16, с. 305; 17, с. 496; 20, с. 62];

в) як гарантія безперервної роботи підприємства (Завгородній В.П., Бондар М.І., Грицино О.М., Кадацька А.М., Коваль Л.В., Сопко В.В., Сопко Вал.В.) [10, с. 245; 12, с. 45; 11, с. 250; 7, с. 2; 14, с. 3; 18, с. 312; 19, с. 209].

Метою наукового дослідження є визначення економічної сутності й узагальнення підходів відносно тлумачення поняття «резервний капітал» у контексті підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначення поняття «резервний капітал» в літературних джерелах наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Визначення поняття «резервний капітал» у працях авторів

№	Автор	Визначення
1.	Ареф'єва О.В. [1, с.2]	Своєрідний результат перерозподілу нерозподіленого прибутку в складі власного капіталу підприємства
2.	Білуха М.Т. [2, с.690]	Відокремлена частина активів, призначена для покриття непередбачуваних потреб, витрат на страхування
3.	Бондар М.І. [11, с.250]	Інструмент самострахування підприємства від впливу в майбутньому на фінансовий стан підприємства очікуваних негативних наслідків ризиків господарської діяльності
4.	Бутинець Ю.Ф. [3, с.36]	Сума резервів, створених підприємством відповідно до діючого законодавства або статутних документів
5.	Воробйов Ю.М. [4, с.78]	Джерело покриття можливих або очікуваних витрат та збитків суб'єкта господарювання, що представляє собою запас високоліквідних засобів, які створилися на підприємстві відповідно до чинного законодавства та внутрішніх документів і характеризуються особливим порядком формування та цільовим характером використання
6.	Воськало Н.М. [5, с.128]	Витрати цільового характеру, створені відповідно до чинного законодавства, установчих документів, принципів бухгалтерського обліку, П(с)БО у вигляді резерву сумнівних боргів, резервів майбутніх витрат і платежів, резервного капіталу та призначенні для здійснення обов'язкових виплат, покриття передбачуваних та очікуваних витрат, усунення наслідків надзвичайних подій і забезпечення таких умов функціонування підприємств, які задовольняють його власника
7.	Грабова Н.М. [6, с. 266]	Кошти для покриття непередбачених витрат, погашення боргів перед кредиторами при ліквідації підприємства, виплати дивідендів за привілейованими акціями
8.	Грицино О.М. [7, с.2]	Власне запасне джерело фінансових ресурсів, що створюється як гарантія безперервної роботи підприємства і дотримання інтересів інвесторів

Продовження табл. 1

№	Автор	Визначення
10.	Дмитренко А.І. [9, с. 78]	Складова власного капіталу підприємства, частина якої призначена для покриття ймовірних збитків та незапланованих витрат
11.	Завгородній В.П. [10, с. 245]	Невикористані можливості розвитку та удосконалення основного або інших видів діяльності відносно вже досягнутого рівня, тобто можливості підвищення ефективності виробництва
12.	Кадацька А.М. [12, с. 45]	Запасне фінансове джерело, що створюється як гарантія безперервної роботи підприємства і дотримання інтересів третіх осіб
13.	Кобилянська О.І. [13, с. 473]	Запас високоліквідних засобів, що створюються суб'єктом господарювання відповідно до чинного законодавства та внутрішніх документів, характеризуються особливим порядком формування та необхідністю оперативного цільового використання, і призначений для покриття ймовірних або очікуваних витрат і збитків
14.	Коваль Л.В. [14, с. 3]	Зарезервована частина власного капіталу підприємства, призначена для внутрішнього страхування його господарської діяльності
15.	Лук'яненко І.І. [15, с. 316]	Сума резервів, сформованих за рахунок чистого прибутку в розмірах, установлених засновницькими документами підприємства та нормативними актами
16.	Орлова В.М. [20, с. 62]	Обов'язкові щорічні відрахування, призначені для покриття збитків підприємства, а також для погашення облігацій (якщо підприємство є акціонерним суспільством) і викупу його акцій у разі відсутності інших засобів
17.	Свідерський Є.І. [16, с. 305]	Частина майна підприємства, призначена для покриття його збитків
18.	Соколов Я.В. [17, с. 496]	Накопичення для покриття очікуваних і чітко визначених витрат підприємства
19.	Сопко Вал.В. [18, с. 312]	Забезпечення безперервної роботи підприємств, особливо в умовах виникаючих складностей
20.	Сопко В.В. [19, с. 209]	Невикористані можливості зменшення поточних та авансових витрат матеріальних, трудових та фінансових ресурсів за умови незмінного рівня розвитку продуктивних сил та виробничих відносин

В табл. 2 відображено річну динаміку публікаційної активності дослідженої вибірки вчених-економістів з визначення економічної сутності поняття «резервний капітал» з 2000 по 2016 рік.

Таблиця 2

Матриця визначень поняття «резервний капітал» у наукових працях за 2000 – 2016 рр.

№ з/п	Автор	Роки											
		2000	2001	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2013	2015	2016	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
1	Ареф'єва О.В. [1, с. 2]	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	
2	Білуха М.Т. [2, с. 690]	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
3	Бондар М.І. [11, с. 250]	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	
4	Бутинець Ю.Ф. [3, с. 36]	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
5	Воробйов Ю.М. [4, с. 78]	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	
6	Воськало Н.М. [5, с. 128]	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	
7	Грабова Н.М. [6, с. 266]	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	
8	Грицино О.М. [7, с. 2]	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	
9	Дерій В.А. [8, с. 76]	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
10	Дмитренко А.І. [9, с. 78]	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	
11	Завгородній В.П. [10, с. 245]	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	
12	Кадацька А.М. [12, с. 45]	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	
13	Кобилянська О.І. [13, с. 473]	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	
14	Коваль Л.В. [14, с. 3]	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	
15	Лук'яненко І.І. [15, с. 316]	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	
16	Орлова В.М. [20, с. 62]	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	
17	Свідерський Є.І. [16, с. 305]	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	
18	Соколов Я.В. [17, с. 496]	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
19	Сопко Вал.В. [18, с. 312]	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	
20	Сопко В.В. [19, с. 209]	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	
Σ	Всього:	2	2	1	2	2	1	1	2	2	3	2	

Як видно з табл. 2 визначення терміну «резервний капітал» надається два у 2000-2001 рр. та 2005-2006 рр., а у 2004 р. та в період 2007-2008 рр. спостерігається зниження дослідження визначень поняття «резервний капітал» (1 визначення кожного року), що пропонують автори. Проте в 2009 р. дослідження поняття збільшується до двох визначень. У 2013 р. та 2016 р. пропонується два визначення поняття «резервного капіталу». Так, найбільше авторів, що пропонують поняття «резервний капітал» було у 2015 р. (табл. 2).

Розподіл кількості визначень поняття «резервний капітал», запропонованих з 2000 по 2016 рік, наведено на рис. 1.

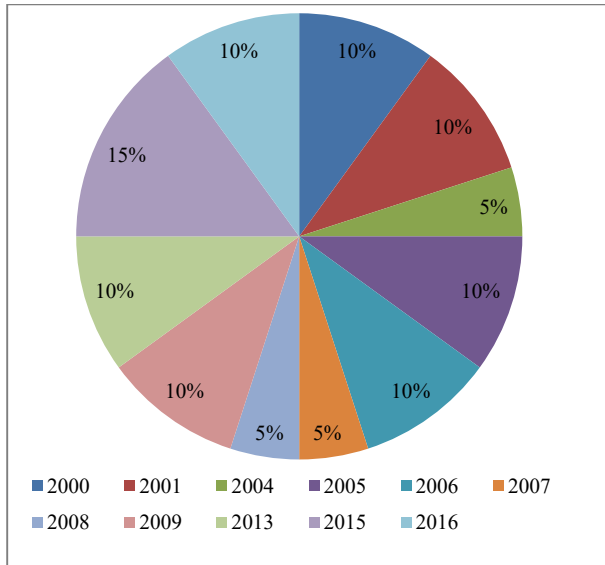

Рис. 1. Розподіл кількості визначень поняття «резервний капітал», запропонованих з 2000 по 2016 рік, за роками

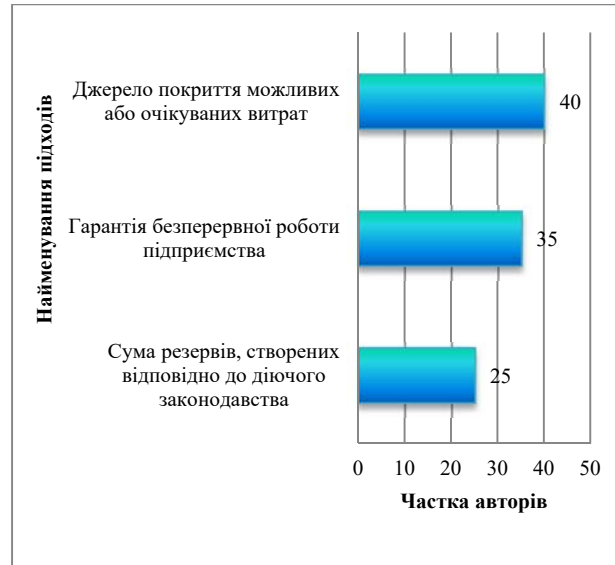

Рис. 2. Розподіл досліджених літературних джерел відповідно до підходів до визначення поняття «резервний капітал»

У 2015 р. (рис. 1) частка визначень поняття «додатковий капітал» складала 15% від сукупної їх кількості у дослідженій нами вибірці, що є найбільшим показником за період з 2000 по 2016 рік.

Групування підходів різних авторів до визначення поняття «резервний капітал» наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Групування підходів до визначення поняття «резервний капітал» у наукових працях

№ з/п	Автори	Підходи до визначення поняття «резервний капітал»	Кількість джерел	Частка джерел, %
1.	Білуха М.Т., Воробйов Ю.М., Грабова Н.М., Дерій В.А., Дмитренко А.І., Свідерський Є.І., Соколов Я.В., Орлова В.М.	Джерело покриття можливих або очікуваних витрат	8	40
2.	Бондар М.І., Грицино О.М., Завгородній В.П., Кадацька А.М., Коваль Л.В., Сопко В.В., Сопко Вал.В.	Гарантія безперервної роботи підприємства	7	35
3.	Ареф'єва О.В., Бутинець Ю.Ф., Воськало Н.М., Кобилянська О.І., Лук'яненко І.І.	Сума резервів, створених відповідно до діючого законодавства	5	25
Σ	Всього:		20	100

Розподіл досліджених літературних джерел відповідно до підходів до визначення поняття «резервний капітал» наведено на рис. 2.

Відповідно до узагальнених даних (табл. 3), найбільш поширеним у вибірці є визначення резервного капіталу як джерела покриття можливих або очікуваних витрат підприємства. Таке визначення надають 40 % авторів (Білуха М.Т., Воробйов Ю.М., Грабова Н.М., Дерій В. А., Дмитренко А.І., Свідерський Є.І., Соколов Я.В., Орлова В.М.).

На думку Бондаря М. І., Грицино О.М., Завгороднього В.П., Кадацької А. М., Коваль Л.В., Сопко В.В., Сопко Вал.В. (35 % досліджених літературних джерел), резервний капітал – це гарантія безперервної роботи підприємства.

Не можна не погодитися з підходом вчених-економістів Ареф'євої О.В., Бутинець Ю.Ф., Воськало Н.М., Кобилянської О.І., Лук'яненко І.І. (25% досліджених літературних джерел), які розглядають резервний капітал підприємства як суму резервів, створених відповідно до діючого законодавства.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Розглянувши і узагальнивши підходи різних авторів, можна запропонувати таке визначення економічної сутності резервного капіталу – це джерело покриття можливих або очікуваних витрат та збитків підприємства, що являє собою запас високоліквідного майна, що створилося на підприємстві відповідно до діючого законодавства та внутрішніх документів і гарантують безперервну роботу підприємства. Порушені в статті питання не є вичерпними й потребують доповнень, змін, уточнень та конкретизації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ареш'єва О.В., Мяких І.М., Росумака Т.Г. Власний капітал підприємства та проблеми його формування // Інвестиційно-інноваційна діяльність.- 2016.- №6.- С. 2 - 9.
2. Білуха М.Т. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. – К.,2000. – 690 с.
3. Бутинець Ю.Ф. Облік власного капіталу за національними стандартами // Вісник ЖІТІ. – 2000. – № 11. – С. 36-42.
4. Воробйов Ю.М. Особливості формування фінансового капіталу підприємств // Фінанси України. - №2. – 2001. – С. 77-85.
5. Воськало Н.М. Документування операцій з обліку власного капіталу / Н.М. Воськало //Науковий вісник НТЛУ України: Збірник науково-технічних праць. – 2009. – Вип. 19.11. –С. 126-134.
6. Грабова Н.М. Теорія бухгалтерського обліку [Текст] – К.: А.С.К., 2005. – 266 с.
7. Грицино О.М. Управління резервним капіталом на підприємствах України // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки» .- № 13. - 2015.- С.124-127.
8. Дерій В. А., Кізіма А. Я. Аудит: Курс лекцій / Тернопільська академія народного господарства. — Т.: ТАНГ, 2001. — 76 с.
9. Дмитренко А.І, Криворучкіна О.В Економіка підприємства – 2 [Електронний ресурс]: навч. посіб. / А.І. Дмитренко, О.В. Криворучкіна. – К.: КНЕУ, 2013. – 240 с.
10. Завгородній В.П. Організація бухгалтерського обліку / В.П.Завгородній, В.М. Савченко - К.: Центр навчальної літератури.- 2005. - 245с.
11. Звітність підприємства: [підручник] / М. І. Бондар, Ю. А. Верига, М.М. Орищенко та ін. – К. : «Центр учбової літератури», 2015. – 570 с.
12. Кадацька А.М Сутність власного капіталу підприємства// Вісник Сумського національного аграрного університету. -№4.- 2015. - С.153-156.
13. Кобилянська О. І. Фінансовий облік: Навч. посіб.-К.: Знання, 2004.- 473 с.
14. Коваль Л.В. Резервний капітал як внутрішній страховий фонд підприємства: формування та облік //Науково-інформаційний вісник.- №10.- 2016.- С.237-242.
15. Лук'яненко І.І. Економічна сутність та значення капіталу в господарській діяльності підприємства / І.І. Лук'яненко // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ. – Серія: Економічні науки. – 2013. – №4. – С. 315 –325.
16. Свідерський С.І. Облік діяльності суб'єктів малого підприємництва: навч.посібник,КНЕУ.-2008.-305 с.
17. Соколов Я.В. Основы теории бухгалтерского учета. – М.: Финансы и статистика,2000. – 496 с.
18. Сопко Вал.В. Бухгалтерський облік капіталу підприємства (власності, пасивів): Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
19. Сопко В.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навч.посібник.- КНЕУ.- 2006.- 209 с.
20. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. для дистанційного навчання / За наук. ред. В.М. Орлова. – Одеса, 2007. – 62 с.